

Կ. Վազրուբայի Գրատար

№ 34. 490

ԵՂՆՈՒԹԵԱՆՆ ԵՐԳԵԱՐԻՔ

ԲԱՆԵՍՏԵՂ ԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ԻՐԱԿԱՆ ԱՆԵՆԻՑ)

Երկրորդ Աշխարհային-Քիչ

ԵՂՆՈՒԹԵԱՆԻ ԵՐԵՐԱՅԵՆՑ

ԳԼՆՁԱԿ

Վերջոսի և թատուկանի տպարան:

1877

ԽՂՃՈՒԹԵԼՆ ԵՐԳԵՄԻՔ

ԲՆԱԿԱՏԵՂ ԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ԻՐԱԿԱՆ ԿՆԵՆՔԻՑ)

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

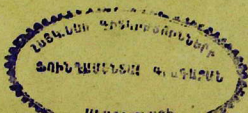
ԵՂՅԻՐԱՆՑՈՒԹՅԱՆ ԵՐԵՎԱՏԵՆՑ

ԳՐԱԶԵԿ

Ֆեդրովի եւ Թառուսեանի տպարան:

1877

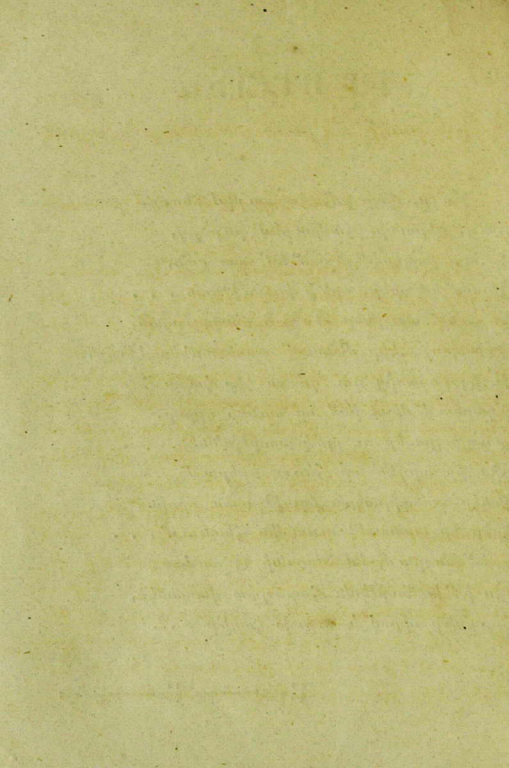
A 13439

Дозволено цензурою Тифлисъ, 29 Ноября
1876 года.

ԻՄ ՄԼՅՐԻՆՆԵՐ

Տո՛ւր, մայր իմ, համբուրեմ ձեռքդ,
Թո՛ղ, ծերունի, համբուրեմ կուրծքդ,
Որ այս բոպէում յիշում եմ շատ բան,
Յիշում եմ օրեր, օրեր խղճութեան . . .
Որ քանի՜ տարիներ մնացած անպաշտպան,
Պա՛րսաբան էիր մանուկ՝ ստանում կոպէկներ,
Եւ քո բողազից դու դո՛ւրս էիր կտրում,
Ուղարկում միշտ ինձ՝ որ առնէի գրքեր,
Հողայի ցաւեր ու պակասութիւններ . . .
Վիտէիր արդէն՝ որ հեռու երկրում,
Մտէր—անսիրական քոյ թշուառ որդին
Օրեր էր սանում՝ ուսումին հետևում . . .
Պա՛րսաբան ինչպէս, եւ ծերունի Ա՛ստվառ,
Պա՛րսաբան խղճութեան հարազատ վաստակը,
Պա՛րսաբանի՛ր սիրով և ուրախ կացի՛ր . . . :

Աղէփանդը Աբարապետանց:

Գերապատիւ Աստուածատուր Հայրիկ

Վանահայր Չարեքայ Անապատի

Այս մեր յԽղճո-Նէան արգտութիւն անունով
զրբոյկը լոյս ընձանելով, գերապատիւ Հայրիկ, Չեր
անունովն եմ դրոշմում ճազատագիրը: Թո՛ղ սա յի-
շատակող լինի Չեր այն անձնանուէր աշխատու-
թեանցը, որ Գուք սիրով և անկեղծօրէն գործումէք
Չեր վանահայրական ծանր պաշտօնի մէջ Չարեքայ
անապատի պայծառութեան ու արդիւնաւորութեան
օգտին Թո՛ղ այս գրբոյկը վկայ, լինի Չեր
այն ազգային եռանդին և գործունէութեանը, որ
իրրեւ հայոց վարդապետ հասկանալով ձեր պար-
տականութիւնները խղճմտաբար խնամք էք անում
մեր դեռ ևս նախապաշարուած գիւղականների վե-
րայ, խրախուսում—քարոզում էք միշտ նորանց
դէպի ուսումնասիրութեան ասպարէզ և ո՛չ թէ
միայն լոկ խօսքով, այլ և Չեր կարողութեան չափ
նպաստում էք նորանց նիւթականապէս, ինչպէս օգ-
նեցիք Փիր գիւղի ուսումնարանի շինութեանը . . . :

Ա երջապէս, թո՛ղ այս մեր զրքոյկը աւելի և աւելի
«Տրաւերք» կարդայ Չեզ դէպ'ի ազգային գործու-
նէութիւն, որպէս վայել է առհասարակ Չեր կու-
մանը . . . Իսկ մենք՝ եթէ միայն համակրութիւն
կ'գտնէր հայրութիւնիցդ, Չեզ ենք նուիրում զրքոյկս
և Չեզանով Չեր հանգուցեալ կողակից Աստարինէի
անմոռանալի յիշատակին . . .

Չեզ Երգչու Չերի Ազեաներ Այսպիսիանց:

1877 ամի Մայիսի 23 թ

'ի զիւ շն Փիլի

Չ. քաւոր մարդ:

Օրը պղտորված՝ ձիւն էր վէր թափվում,
Մի սաստիկ ցուրտ—ձմեռ ժամանակ,
Խեղճ մարդը նստած՝ ախ ու վախ էր կանչում,
Երկնային անբուն թռչունի նմանակ:

Աստուակն ամենայն արդէն կապուած էր,
Եւ ողջոյն երկիր իր շունչը կտրած.
Ամենայն մի բան՝ թռչուն թէ անշունչ
Արդէն կուչ եկած դարունը կուղէր:

Չ. քաւորը տունից դուրս գալ չէր ուզում,
Եւ տկլոր մարմնոյն վտանկ էր սպառնում . . .
Խղճութեան հարուածը արդէն գղալի,
Ինչ ցաւեր ասես՝ որ նա չէր տանում . . .

Նորա երեխայք—բոկոտն մանուկներ
„Հայր իմ, հայ . . .“ էին բացականչում.
Ոհ, թէ ինչպէս մրմունջ կոխումէր սրտեր,
Սրտեր մորմորում ու ցաւ պատճառում:

Ապուլած էր դուռը—կապուած և կտուր,
Ապուլած էր սրտեր—կապուած խղճմանք . . .
Նա ո՛ւմ մօտ դնար, ո՛ւմ ասէր „հայ“ տուր,
Սնկորն—էլ իր սիրար շինել էր ժեռ քայր . . .

Ո չ Ի ն չ Ե ն ք :

Օ ուրի բնական լոկ հանճարից,
Օ ուրի ամենայն հմտութիւնից,
— Ը չխարհային ել ու մուտքից
Ստիպուած եմ ողբալ սրտից . . .

Մ ե ծ հոգսեր մեծ—մեծ պարտքեր
Ը նգթապէս տալիսէ աշխարհ,
Ի նոնաւորում այդպէս մտքեր
Եւ տանջումէ ինձ չարաչար . . .

Չ կա միջոց, չ կա հնարք
Չանգստութեան մի օրէնք,
Ը յսօր այսպէս—փաղն այնպէս,
Ի նութեան գործքերը միշտ այսպէս . . .

Չայք ծնվեցաւ մտաւ աշխարհ,
Չարցրո՛ւ նրան՝ դու ի՞նչ ես,
Ու՛ր էիր և մինչև ե՞րբ
Պիտ՝ աննպատակ կեանք փարես . . .

Նա չ՝ գիտէ տալ պատասխան
Օրինաւոր մի բերան,
Ի այց մտածենք՝ թէ ուզումենք,
Ստեանենք որ՝—ոչ ի ն չ ե ն ք . . .

Ը հա՛ այս է ինձ ստիպում,
Միշտ տխրութեան տեղի տալիս,

Որ շատ անգամ մահ կամ խնդրում
Եւ կենդանի թաղել կտակում . . .

Մ ե ծ Տ ա յ ր ե ր ր :

Ժամանակիս գործքերը
Տխուր են այսօր մեզ համար.
Պառաւ հնութեան հետքերը
Դարձել են ուղիղ ծանապարհ . . .
 Հոթոթեւոյ գնումեն.
Մեր մեծ հայրեր, մեծ մարդիք,
Ըմենայն գործ ձեռքերում,
Բնա ցանկութեան կշռումեն . . .
Խղճմտանքի սուրբ ձայնը
Նուաղած է սրտներում . . .
Ըյո՛ւ նուաղած է այն ձայնը՝
Որ շահ ու շահ եր չէ սիրում.
 Ինչպէս կուզէք գործեցէք,
 Սիպտկամարուս ալևորք,
 Ինչպէս կուզէք բռնեցէք,
 Քանի միջոց դեռ ունէք:
Բայց կ'զայ ժամանակ,
Երբ ձեզնից անպատճառ.
Մպահանջուի մեծ համար—
Մատեան մուծած հաշիւներ . . .

Տ ա ւ ա ր ա ծ :

Գլուխս քարշ դցած,

Չեռքումս դազանակ,

Մտքիս տունն ընկած

Գնուամեմ անտառով . . .

Մութը գիշեր է,

Ոչինչ ձայն չկայ,

Համայն աշխարհը

Լավել — մընջվել է:

Միայն շփրփոցը

Վանանչ ծառերի,

Օ եփիւռի ձայնը

Լսվումէ մեղմիկ . . .

Թուչունները արդէն

Վազուց էին ծածկվել

Թփերի տակին,

Մ'նում էին լուսին

Հովիւները նոյնպէս,

Վազուց էին արդէն

Իրենց ոչխարը

Քշել դէս՝ բինէն:

Չէք հարցնիլ ուրեմն,

Եյս մութ անտառում:

Ես ինչ եմ շինում,
Ի՞նչու եմ թափառում . . .

Լոյս օրը ճաշին
Ես շատ ծուլացած՝
Ենդադար խաղացի,
Տաւարներս կորցրի . . .

Դինջ ընկերներս
Իրենց տաւարով
Տները դնացին,
Ինձ միայնակ թողին . . .

Եւ այսպէս միայնակ
Տաւարներս դռնելու
Ես թափառում եմ,
.

ՆՇԼ ևս կարելի
Չէր տաւար դռնել,
Կարող են և ինձ
Գայլերը պատառել . . .

Եսացի մտքումս,
Երկար մտածեցի.
Ոչինչ հնարք չկար,
Մի բան վճռեցի.

Մտայ մի խոտի բլուր,
Շուճա փորս քցած՝

Այնտեղ գիշերեցի,
Սկսվեց խումփոց . . .

Այաղ—արշալուսին
Դուրս եկայ խոտից
Տաւարներս գտնելու
Ես կրկին գնացի:

Եռաջիս նշմարվեց
Մի նեղ ճանապարհ,
Այգեցի այն տեղով
Եւ ի՞նչ նկատվեց . . .

Չամբաքներն այն տեղ՝
Մի ժայռի վերայ
Դարսված էր անխնայ
Իմ խեղճ եզների . . .

Լաց եղայ ես շատ,
Բայց ոչինչ չ'եղաւ,
Եւ գայլկապը տէր—հօր
Ի զուր անցկացաւ . . .

(Մանկական յիշողութիւնից:)

Ես մանուկ էի դեռ թոթովախօս,
Չունէի ոչինչ համբաւ աշխարհից:

Միայն մի անմեղ էակ նորսորդս՝
Հուր էի մտել աշխարհն ես կոյս:
Գեռ չ'զիտէի ոչինչ մտածմունք.
Չէի ճանաչում ոչինչ սրբութիւնք.
Միայն հետաքրքիր ամենայն բանում՝
Ուղում էի սովորել կեանքի հ'նութիւնք:
Խոնում էի ձեռքիս երկար դադանակ
Շինում էի նորան մի քեահլան ձիակ.
Նստում էի վրան արձակ—համարձակ,
Գիւղամիջերում ես միշտ թռչկոտում
Ինձ ոչինչ փոյթ չէր աշխարհի բանք,
Թէ մտածմունքը թէ հոքս ու դարդը,
Ինձ տուած էր միայն ազաս իրաւունք՝
Գործադրելու միշտ մանկական մտածմունք . . .
Թէ հրամանս իսկոյն չէին կատարիլ,
Խարուսիկ յոյսերով չէին գուրգուրիլ,
Տե՛ս ինչպէս բարձր ես ճշումէի,
Ոտքերով գետինը քանդքանդումէի . . .
Արբեմն օրերով այդպէս խռոված՝
Տան պուճախներում մնումէի ընկած,
Լչլ—չէի լսում քաղցր խօսքերը,
Ինչքան—էլ մարդիք ինձ գուրգուրէին . . .
Ամբողջ գիշերը այդպէս խռոված՝
Խուխարկի մոխրում ոտքերս անթեղած՝

Ես զո՛ւ անելով մնումէի ընկած,
Խեղճ մօրս քունը սաստիկ խանդարած . . .

Ե յս հանգամանքից օգուտ քաղելով,
Մայրս անդադար ինձ աղաչումէր.
«Որդի, ինչ կուզես, ասա՛ մի՛ վախիլ . . . »

Բայց նա դորանով ևս բորբոքումէր:
Եւ այդ ժամանակ տիրած էր լինում
Խորին լուսթիւն մեր դոմատանը.
Միայն կապկապած եզները անկիւնում
Որոճումէին կէս քնով նղզած . . .

Հէնց այդ միջոցում մայրս ճարահատ՝
Կանչումէր յանկարծ սաստիկ բարկացած.
«Եկա՛ւ՝ հա եկա՛ւ, ռուսը եկաւ . . .
Երի, արի ռո՛ւս, դու սրան փախցր՛ու . . . »

Ես խեղոյն թռչում՝ դիրկնէի ընկնում,
Եւ մօրս ծոցում ես տապ էի անում.
Քնոյ հրեշտակը սիրտս էր մանում,
Եմենայն մի բան մտքիցս կորցնում . . .

Մ ա ն ու կ :

Մանուկ, ինչի՞ դու այդպէս
Եզահարար խաղումես.

Անանքից մէջը դու երբէք

Դարդ ու հոքսեր չունես:

Ամենայն օր քեզ համար

Այս պատրաստի կերակուր:

Ամենքն—էլ քեզ խոնարհ

Ատարումեն պահանջմունքդ:

Դու դեռ ոչինչ հոգս տանել

Խեղճ ծնողացդ քիչ օգնել

Օուլանումես մտածել

— Ընկարող ես կարեկցել:

Միայն քեզ վերայ դու ինչի՞

Չես կամենում մտածել:

Մատաղ կեանքիդ օրերում

Չես կամենում ուսում առնել:

Ար ամեն օր քեզ չնն տալ

Ազատ խաղալու իրաւունք,

Եւ ամեն օր կատարել

Քո մանկական պահանջմունք . . .

Այո՛, ամենայն օր խաղ անել

Քեզ ոչինչ օգուտ չնն բերիլ:

Դու աշխատի՛ր սիրելիս,

Գործունէութեան մէջ մանիլ:

Աշխատի՛ր դու առնես ուսում,

Ար մեծանաս դու զխառն.

Հասկացիր, որ ժամանակը թանգ է,

Մանուկ օրերիդ դու խնայ է:

Ունեցիր քեզ վարժապետ,

Նրա ձեռքում դու կրթվիր:

Յետոյ կլինիս բարի մարդ,

Ահասկանաս քոյ լաւն ու վատ:

Այիշես դու խեղճ հայրիդ,

Որ ամեն օր քեզ խրատում է,

Որ իր վերջին կոպէկն—էլ

Ուսմանդ համար խնայում չէ:

Քանի ժամանակը ձեռքումդ է,

Գործիր ուրեմն դու մանուկ,

Քանի միտքդ անմեղ է,

Արթիր նրան իմ զաւակ:

Մ շ ա կ :

Ո՛հ, յօր շատ կ'ի գաղարած՝

Անկողնիս մէջ վայր ընկած.

Չեմ հասկանում ինչ անեմ,

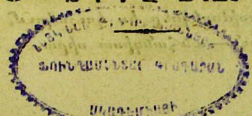
Այսքան ցաւերը ՞ոնց տանեմ . . . յ

Սութը գիշեր էր դարձայ տուն,

Այն չարչարման տեղերից,

Ար տեղ մշակ՝ օրն 'ի բուն
 Տանջվում էի. չարչարվում . . .
 Պալանք մէջքիս ահազին,
 Հող էի կրում անդադար.
 Օրօրվելով յախ ուժգին
 Չայն էի հանում մուղարար . . .
 Եղպէս խիստ չարչարանք
 Ճակատազիրդ է, մշակ,
 Արով դու փող պիտ' դատես,
 Խեղճ ընտանեացդ ուղարկես:
 Մշակն ընկած է գձուձ անկողին,
 Եռողջութեան նշոյլ չկայ.
 Մարմնոյ ամեն անդամին
 Հարկաւոր են սպեղանիք . . .
 Բայց մի է նրա տէրը,
 Ո՞վ է կարեկցում այդ խեղճին, . . .
 Թիֆլիսի հարուստ հայերը
 Աօդնե՞ն արդեօք օտարին . . .
 Մնաք բարով եղբայրներ,
 Բարովս տարէք մինչ իմ տուն . . .
 Խեղճ մշակը այս խօսքում՝
 Յաւակցարար շունչ փչեց:

13439

Ուր ախո թիւն:

Աէս օրից յետոյ՝ ժամի երկունն էր,

Արեն ամպի տակ ծածուկ փայլում էր.

Տփխիսի կանայքը մի տօնի օրում

Հաւաքվել էին Խարփուխի թաղում:

Փառաւոր դահիրան փափուկ մատներով,

Դրումբում էր արդէն բարձր թնդալով . . .

Քնքուշ աղջիկներ ուրախ խաղում էին

Միւսները անդադար ծափահարում էին . . .

Շատերն—էլ ամսթխած՝ որ մօզնի չունէին,

Մօզայի շորերը չափչփում էին . . .

Եւ ուսանողքս շահ հեռու կանգնած,

Նայում էինք շլված աչքերով ապշած . . .

Բայց չէինք կարում հասնել այն բաղդին,

Որ մասնակից լինէինք մենք—էլ այն կեանքին . . .

Միայն նկատվումէր, նոյնպէս զարդարուած՝

Մի քանի մարդիք նրանց շուրջը կանգնած,

Որոնք շատ ուրախ՝ ծափահարում էին,

Խաղացող աղջկանցը յերաւօր բղավում . . . :

«Անհանգիստ սիրտ»

Ինչքան փոթորիկներ ես կուշակում,

Ո՛վ իմ թռթռուն—անհանգիստ սիրտ.

Արքան տանջանքներ ես տանում

Արևսից Գոսելով գառը քիրտ . . .

Արակի բոցով դու շաղախված ես,

Բո մէջ այրվում է սուրբ ճշմարտութիւն . . .

Այլ կեղծութիւնը իր մռայլ դէմքով,

Հալածում է նրան կոպիտ ջանքերով . . .

Անմեղ երակներ սուրբ ճշմարտութեան

Պղտորվում՝ տասպալիւմեն որպէս ծով արեան.

Արիւ զօրութիւն այդպէս անդադար

Պատերազմում են սրտումս շարաշար . . .

. . . Հասակիս անմեղ զօրութիւն,

Միտո՞ւ, չի կարող յաղթել կեղծութեան,

Ար ամեն կողմից ինձ շրջապատած են

Ինութեան խորթ որդիք—մարդիք մոլութեան . . .

Ա Ր Ե Լ Ո Յ Թ Ն Ե Ր :

Բոցավառ սիրտս

Այրվում է հրով,

Երբ որ իմ միտքը

Չարիք է մտածումս

Սիրտը կրճքումս

Միշտ բարախումէ

Երբոր իմ խիղճը

Չարից տանջվումէ:

Սրտիս մէջ արիւնը

Արակի ծով դարձած՝

Փչումէ ալիքների՝

Թէ մեղք եմ գործած:

Բայց թէ հանդիստ եմ

Հոգով ու խիղճով,

Ես մխիթարվում եմ

Աներևոյթ ձեռքով:

Ա Ղ ա չ ա ն ք

(Գ ի - Ղ ա կ ա ն Բ ն ե ը ն ց)

Մինչև երբ պէտք է ճնշվենք դառնօրէն,
Մեր յիմար մարդերի կուպիտ ջանքերից,
Եսա՛ մեզ, փրկիչ, ողորմածօրէն,
Երա՛ դատաստան այժմ իսկական . . .

Մինչև երբ պէտք է հլու հնազանդ
Մնանք մեր մարդկանց խաւար իրաւունքին,
Որ միշտ քցում են մեզ վրա զարգանդ,
Գերի են անում անձոռնի կամքին . . .

Մինչև երբ պէտք է անխղճմտաբար,
Մեր քնքուշ սրտիկ հալեն ու մաշեն.
Թուք ու մուր տան մեզ զուր—անգթաբար
Եւ անժամանակ դ ա դ ա ղ սլատրաստեն . . .

Մինչև երբ պէտք է սառն—սառնութեամբ
Մեզ ղիմաւորեն անգ'ութ մարդիկներ,
Եւ միշտ համարձակ վայրի կուպտութեամբ
Թափեն մեր գլխին անէծք—հայհոյանք . . .

Մինչև երբ պէտք է կապկասպած միան
Ելատաւոր ձեռքեր—մտածող ղուխներ
Հալածված 'ի զուր անմեղ էակներ
Պաշկանդվեն այդպէս քանի՞ տարիներ . . .

- Մինչև երբ պէտք է փաթաթաններով,
Ընտէր—չաղբաթով երեսներս ծածկենք.
Գլխի ու ձեռքի իշարաթներով—
Շարժվածքներովը մեր միտքը յայտնենք . . .
- Մի՞թէ օրէնք է սա ճշմարտութեան,
Որ տայ իրաւունք անիրաւութեան,
Գործել հարադատ զլիններխ վերայ
Միշտ պսակ փշեց՝ դնել անխնայ . . .
- Մի՞թէ արժան է մեզ ատելութիւն,
Երկար դարերով տանել անպակաս,
Ոսնակոխ առնել խեղճ ազատութիւն
Հալածել նրան միշտ և հանապազ . . .
- Մի՞թէ արժանենք մենք կսկծանքի,
Ենթակայ մնալ միշտ հալածանքի,
Եւ աղքատ օրեր տանել հողեր,
Գիտութեան հոտը չառնել դարեր . . .
- Մի՞թէ արժան են մեր վառ մտքերը,
Մնալ միշտ ծածուկ—մնալ միշտ անվարժ,
Մնալ անմռունչ միայն նօրահարս . . .
.
- Մի՞թէ արժան ենք դառն դառնագին՝
Սպասել միայն առօրեայ հայրին.
Եյն — էլ թէ ճարուի մենք բախաւոր ենք,
— Հակառակ դէպքում եղբւրկ մեր սրտին . . .

Քանի՜ ու քանի օրեր ենք անցուցած
Սոված ու ծարաւ, տկլոր—բոկոտիկ,
Թուրքերի ձեռքով միշտ գերի գնացած,
Սորանում—էլ դուցէ մենք մեղաւոր ենք:
Տկար ենք, տկար, այո՛ տկար ենք,
Երարիչ ամենի—աշխարհի դու յոյս,
Ոչինչ ուրախութիւն երբէք տեսնում չենք
Ոչինչ քաղցրութիւն մենք վայելում չենք. . .
Երա՛ դատաստան քո ծառաներին,
Տո՛ւր մեզ մխիթար—մեր կարճ օրերին,
Թէ՛ դարձեալ անենք բաղմաթիւ մեղքեր,
Տո՛ւր մեզ թողութիւն—ջնջի՛ր յանցանքնիր:
Թէ՛ բաւական էր արդէն մեր զոյժունք,
Խնայի՛ր մի փոքր՝ ազաչումենք քեզ:
Բաւական համարիր մեր այսքան տանջմունք
Երա՛՛ դատաստան մեր նեղ—վե՛ճակին:
Տո՛ւր մարդոց խղճմտանք, տո՛ւր սէր-քաղցրութեան,
Տո՛ւր օրէնսգիտութիւն հաւասարութեան,
Որ հասկանան գործքեր՝ անձուռի գործքեր,
Փախչեն նորանից միշտ և յաւիտեան. . .
Մեզ—էլ մի փոքր ընդունեն պատուով,
Ընդունեն հաւասար մարդիք մտածող,
Որ անմխի՛թար գիւղական կանայքս
Վաղուց ՚ի վեր է չունենք յարգ—պատիւ:

Օ տ ա ր ո լ Տ ի

(Գեղե է Թաթարաբանս)

Արդեօք կտեսնե՞մ մի անգամ գօնէ
Իմ սիրուն երկիր—իմ հայրենիք
Որ դերի արեց օտարաց ձեռքը,
Խլեց մեզանից—մեզ սրի զոհ արեց . . .

Արդեօք կ'ազատվե՞մ ես այս նեղ տեղեց,
Այս օտար հողեց—օտար կլիմայեց,
Որ դերի բերեց անգուժ թաթարը,
Իմ հայրենիքից ինձ այսպէս զրկեց . . .

Արդեօք կազատվե՞մ այս նեղ վանդակից,
Այս մուժ խաւարից—անօրէններից,
Որ միայն հայուհիս անցուցանումեմ
Սե ու մուժ վիճակ իմ անբաղդ կեանքից . . .

Այս Ատուած Աստուած լսու՞մ չես իմ ձայն.
Ինչ եմ աղաչում, քեզ եմ պաղատում,
Որ քեզանից են ողջ աշխարհ դողում,
Որ դու ես ամենին ազատ կերակրում . . .

Որ միշտ եղել ես Դու հայերի հայրը,
Որ միշտ պահել ես նրանց քոյ խնամքով.
Նայի՛ր և այժմ քոյ ծառաներն ենք
Ինչ միշտ փառք տուող ու միշտ ձանաչող.

Ո՛վ չէ ճանաչում քոյ սուրբ անունը,
Ատրի՛ր նրա ազգ—կործանիր նրա ցեղ,
Որ թլանան նրանց առնաշաղախ ձեռքեր,
Որ քոյ խեղճ՝ հոտին սրի մատաղ չանեն.

Բայց տէր իմ Աստուած, ես մեղաւոր եմ,
Բնկած օտարների ձեռք թո՛ղ որ չարչարվեմ,
Քո սուրբ անունը մինչ ուղիղ ճանաչեմ,
Տուր յայնժամ թողու թիւն՝ թէ մեղքից դարձ գամ:

Գ ա Ր Ո Ւ Ն

Ի՞նչ քան սիրուն ես դու զարուն,
Ինչ քան քաղցրութիւն ես դու բերում.
Մեր դադարած սրտները—
Ինչպէս դու միշտ զուարթ պահում . . .

Ին՞չ քան մխիթար ես դու կեանքի,
Ի՞նչպէս հոգի ես ողջ երկրի.

Ամենքին—էլ դու զարդ ես,
Ամենքիս համար բաց վարդ ես

Ողջ աշխարհը զարդարվումէ,
Կանաչ—կարմիր զգեստով,
Երբ հիւր ես մտնում մեր աշխարհ,
Ամենքիս անուամես սիրահար . . .

Աղանակիդ քաղցրութիւն,
Նսխանձ է բերում ցուրտ ձմրան.

Բայց ատելի սառնութիւն

Տուած է նրա բնութեան:

Ինչքան կուզէ թո՛ղ խայթէ,

Թո՛ղ ցուրտ փչէ սաստկութեամբ,

Նա ոչինչ բարձր անուն չունէ,

Ինչքան—էլ գործեր խստութեամբ:

Հէնց որ փչես քոյ զեփիւռ,

Բո եղանակ քաղցրութեան,

Հնար չկայ պապ ձմռան,

Պիտի կորցնէ իր սրտուռ:

Ո՛վ չի լսել քո անուն,

Սամ չի տեսել քեզ՝ գա՛րուն,

Նա չէ ծնուած ինչպէս մարդ,

Ե՛ւ մի անշունչ չոր դիակ . . .

Ի՛է՛ տարածիր ողջ աշխարհ,

Բո զօրութիւն երկնային.

Գերի արա՛՛ ողջ երկիր—

Բո հրաշալի անունին . . .

Մ ի խ ե ղ ճ՝ ու ս ա ն ո ղ

Այսօր արևը շուտով մայր մտաւ,
Քաղաքի մէջը ճրագներ վառվեցաւ.
Ամենայն մի մարդ իր տունը քաշվեց,
Մի խեղճ ուսանող ընկօր մօտ դիմեց,
— Իբ զիրքը բացեց՝ նա կարդալ սկսեց:
Նա տուն չունէր և ոչ բնակարան,
Մի կտոր հացի մութացիկ օրուան.
Գիւղացի էր որքը հեռու տեղից եկած,
Վաղուց էր արդէն ծնողներից զրկուած,
Այդպէս նա անտէր՝ օտար տեղ ընկած .
Սիրել էր ուսումն՝ սիրել էր մի անգամ,
Հոգով ու մարմնով նուիրվել նորան.
Այդ բանի համար ոչ ոք օգնական,
Ոչ ոք ձեռնտու նա երբէք չ'ունէր
Նրա սիրելին գրել—կարդալն էր,
Նրա ազգականք սուրբ գիտութիւններ,
Հասնումէին ականջին շատ ուրախ ձայներ,
Բայց նա զբաղուած՝ երբէք լսում չէր .
Նշմարվումէր միայն գունատուած դէմքից՝
Որ ա՛յն պատանին—խորհրդաւոր էր:

Գիւղացիները եւ տէր Մարկոսը

Երբ Արևելքը վաղ արշալուսին
Հպարտ հարսի ծագումէր սլայծառ,
Հեռու փայլելով զազարած լուսին՝
Օճուկ փախչումէ աչերով կայաառ . . .

Հաստատուածնան տակ—էլ քանի աստղեր
Տեսնելով իրենց առաջնորդ լուսնի
Արակոս տեսքը,—առան թևիկներ,
Փախան միւս կողմը կռլօլ աշխարհի:

Եւ այդ ժամանակ աստղալոյս երկիր
Աարծես ազատուած գիշերկան ժանդից,
Գլորիօւրմէր արագ դէպ 'ի Արևելք՝
Աէս ժամից հետոյ մուծը փարատվեց,

Մասնակից լինել փայլ—փայլուն լուսից:
Տեսէք թէ ինչպէս քաղցր է եղանակ
" Գործեցէ՛ք մարդիկ, ինչի՛ր էք քնած . . . "
Չայն առեց հեռուից քաղցրախօս սոխակ.

Առաւօտ է արդէն. աշխատող գիւղացիք
Օրադուած մտքով գործել գնացին:
Սովոր—անսովոր և փոքր մանկաիք
Ըննելով չոր հաց նրանց հեռեցին . . .

Մինը դաշտի մէջ ծանրաշարժ գութան
Սկսեց շարժ քցել ու ութ լծնանի
Եզ գոմէշներով անել իր տափան
Միւսը հորով ել առած իր բերան՝
Երգումէր քաղցր—երգումէր հեզիկ,
Բայց այդ պատանին դորան չէր արժան . . .
Վանայքը նոյնպէս հաւատարմարար
Վից էին արդէն իրենց մարդկանցը,
Երեսները ծածկաց՝ անաղատ կերպով
Եյստեղ և այնտեղ օգնումէին նորանց . . .

Երևը բարցրացաւ. եղանակը շոք է.
Մարդիք տապալուած դեռ աշխատումեն.
Խակ դաշտի օգը ինչպէս բորբոքուած՝
Բոլոր կանաչիք անջուր այրվումեն . . .
Երկիրը ծարաւ՝ բոյսերը դեղնած:
Երկիրքը կապուած անձրև չէր բերում,
Եյնտեղ աշխատանք—վաստակ չքացած՝
Գիւղացին ոչինչ դորձք չէր կատարում . . .
Տէր—հայրը շուրջառ առած ուտի վրայ,
Ծերունի մարդերով ճեղչոք դաշտի մէջ
Տէր—Եստուած, ինչպէս կանչումեն հարա՛ւ.
Խնդրումեն անձրև սույր թափօրներով . . .

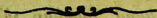
Գիւղամիջերում—էլ պառաւ կանայք՝
Տեսէք թէ ինչպէս լաց—արտասուքով,
„Սուրբ խաչի—սէրը յ շրջումն արագ,
Մասադներ մորթում—մեղա գոչելով
Լյս—այն խաչերին, այս—այն սրբերին,
Որ բարեխօսեն կապուած երկնքին. . .
Նորահարս աղջկերքը նոյնպէս դարդոտած՝
(Հաւատարմութեամբ կից էին արդէն . . .)
Գնացկան ջրերում մին—մինից լծուած,
Չութ էին վարում—դարովումէին
Դէպի երկինքը ու անձրև խնդրում . . .
Երկու մարդիկ—էլ ուղարկուած հեռու
Դէպի ա ր թ ի ւ ն ը—սուրբ նահատակից
Քար պէտք է բերէին անխօս—անլեզու,
Որ քիչ հովութիւն լնէր երկնքից . . .
Իսկ խալիֆայքը նոյնպէս վրդովուած՝
Լշիմերտիայով էին որոնում
Ընձրևի օրը,—բայց պիլացած
Երկնի երեսում ամպ չէր նկատուում . . .
„Իզուր է, իզուր, սիրելի տէր տէր,
Ըրևիս ականջը էլի—քոր եկաւ.
Սա փորձած բան է. անփորձ եղբայրներ,
Երկար ժամանակ դեռ անձրև չի գալ,
Ըտուած մեր մեղքից մեզ բարի չի տալ. . .”

Եսաց ծերունին ականջը քորեց.
Գնացին շվաքը յուսահատ խալխը . . .

Կէս օրէր արդէն. յուսահատ խալխը
Տաղարած—յօզնած զովանումէին
Թփերի տակին և չորակ հացը
Նոքա համ ուտում՝ համ խօսումէին:
Նփստն հին ժամանակ, ամսոս քեզ . . .
Ո՛վ է տեսել չորութիւն էսպէս.
Եշխարհքի մեղքը շատացել է,
Ե՛տուած դրանից—էլ մեզ պատժում է . . .
Թառանջ քաշելով ասաց ծերունին:
—Սխտիս Եպեր, դուք լաւէք ասում,
Համա մեղանից է՝ որ լաւ չէնք ապրում,
Ուրիշներն ինչ անեն՝ որ մենք աշխարհում,
Ինչպէս անասուն՝ էնպէս ենք մնում . . .
Ծերունու խօսքերին ընդդիմադրեց,
Նոյնպէս փորձառու տէր Մարկոս հայրը:
Լուսթիւնը տիրեց—ծերունին սուս կացաւ,
Թորոքուած հայրը խօսքը յառաջ տարաւ:
․․․ Եարար մեզ պէս—էլ սառնասիրտ մարդի՞ք
Եարար մեզ պէս—էլ, կորած ու մոլար,
Հեռու քաղաքից—հեռու ամենքից,

Ընդեստ մարդիկներ կ'լինին անճար . . .
Եարար մեզ պէս էլ սիրելի որդիք,
Ալինի՞ն մարդիք, որ ուտեն քրտինք
Քամբաղդ օրերի—դառն աշխատանքի,
Ու էսօրուանօրս մնան չոր քարի . . .
Թէ ունենք սուրբ հողի, ունենք սուրբ հաւաս,
Եարար զիտումենք, նրան ճանաչումենք
Եւ էդ որտէղից՝ քանի մենք անգետ
Սուրբ զիտումիւնից ոչինչ չ'զիտենք . . .
Տեսէք դուք քաղքցոնց՝ որ ունեն ուսում,
Հազար—մի փառքով՝ նրանք լաւ են ապրում
Իսկ մենք զրկուածենք, տեսնումէք ինչպէս,
Ըմեն մարդի մօտ—ամեն մի բե դ ի
Ըղա ենք ասում՝ մնում կատուի պէս . . .
Աարողէք դուք ասել թէ մենք զեթ մի օր.
Խեղճ ընաանիքով քրտինք չենք թափում.
Իայց տեսնումէք բոլորն—էլ 'իզուր,
Խարխալի դուխը ոչինչ չէնք քցում . . .
Ըմենքս—էլ թաղուածենք պարսօքերի մէջս,
Լչ—չկայ մի աղա՝ որ մեզնից չուտի,
Լչ ին՞չա—խարջ, էս ին՞չա բեգառ,
Լչ ին՞չա—զիտում չեմ ինչ զատ . . .
Ուրիշ կողմից—էլ տեսնում էք ինչքան
Ընիրաւ թուրքերը մեզ թալանումեն , . .

Թէ ունենք մի կով, ունենք մի լուծ եղն,
Ո՞վ կարայ ստիլ՝ թէ նրանք մերն են. . .
Լսեցէք ուրեմն, այս խրատներիս,
Որ այսուհետև հետևէք ուսման
Եւ միշտ աշխատէք, որ ձեր որդիքը
Մեծանան գիտուն և ո՛չ ձեզ նման. . .
Երբոր այդ կանէք—կըհետևէք ուսման,
Հաւատացէք դուք ինձ, որ—էլ չէք այրվիլ
Տաք արևներում, դաշտ ու ձորերում,
Կապրէք ձեզ համար հալալ ու բուլալ. . .
Մինչև տէր հայրը խօսքը աւարտեց,
Տեսաւ ժարդերից շատերը ննջումեն . . .
Ինքն—էլ դադարած՝ քարի վրա թինկ տուեց
Ու հառաչանքով նա աչքը խփեց. . .

Օրը անցկացաւ. արևն էլ չկար:
Լմենայն մի ժարդ իր տունը դարձաւ:
Բիչ վախտից յետոյ երկիրն մթնեց,
Լմենայն մի տեղ լուսթիւնը տիրեց:

Մ ա ն ու կ ն ե ռ ի ն :

Լսեցէք երեկայք անմեղ մանուկներ,
Լսեցէք իմ այս քանի մի խօսքեր,
Որ ձեր ծնողքն—էլ միշտ այս են ասում,
Բարի խօսքերով ձեզ միշտ խրատում—

Եռանց լսելու, հաւատացէք դուք ինձ.
Ոչ մի մարդ չկայ՝ որ լինէր խելօք,
Մեծանար դիտուն,—ինչպէս և դուք կ'լինէք,
Եթէ լսել միայն դուք կը հասկանաք:

Եմենքս պէտք է միշտ լսել ուղենք,
Լսածներիցս միշտ պէտք է ընտրենք,
Բարի գործքերն ու մտքներումս պահենք,
Իսկ չար մտքերից միշտ պիտի փախչենք:

Մենք ամենքս միշտ պարտաւոր ենք,
Եմեն բարի գործ, ամեն բարի խրատ,
Պահել մեր մտքում, մեր սրտի խորքում,
Թողնելով մեզանից ամեն մի վատ բան. . .

Թէ չար բան լսեցինք ու սովորեցինք,
Չենք կարող լինիլ երբէք բաղդաւոր,
Վգործենք միշտ չար—կխօսենք հայհոյանք,
Եւ դորա մասին մենք պատիժ կստանանք:

Մեր ստեղծողը մեզ միշտ նայում է.
Մեր արած մտքերը անխափան քննում է.

Չարամիտներին նա միշտ պատժումէ,
Բարեմիտներին սիրում օրհնում է:

Չարագործ մարդը՝ լինի մեծ կամ փոքր,
Պէտք է լինի առեղի նա միշտ մեզ համար.
Եւ առեղի է նա իր չար գործքով,
Մեր ստեղծողի—մեր Աստուծոյ համար:

Հասկացէք դուք այս որ շատ քողցր բանէ,
Թէ մարդ ստանայ Աստուծոյ օրհնութիւնը,
Եւ ինչ քան վատ է այն տխուր պատիժը
Որ չար մարդերին Աստուած տալիս է . . .

Եղէք ուրեմն, դուք միշտ բարեգործ,
Եղէք բարեսիրտ ամեն քի համար,
Սիրեցէք բարութիւն ուր և լինէք դուք.
Որ Աստուած էլ սիրի ձեզ ու միշտ օրհնի . . .

Երանի թէ լինիմ ես միշտ բարեգործ,
Խելօք ու հնազանդ իմ ծնողներին,
Ոչինչ նախանձութիւն չունենամ սրտումս,
Ոչինչ չարութիւն չգործեմ երբէք . . .

Երանի է ինձ որ կարողանամ,
Սիրել միշտ ընկերս, սիրել ամենին,
Որ լինեմ ես էլ Աստուծոյ սիրելին,
Նրան ճանաչեմ, Նրան միշտ պաշտեմ . . .

Բայց զիտէք ո՞վ է այն սուրբ Աստուածը,
Որ այդպէս քննող ու մարդ պատժող է:

Ասեմ ձեզ երեխայք, անմեղ մանուկներ,

Լսեցէք դուք ինձ—լաւ մտածեցէք:

Այն քաղցր հացը որ մենք ուտում ենք,

Այն մաքուր ջուրը որ մենք խմում ենք,

Որոնցով մենք միշտ ազատ ապրում ենք,

Ո՞վ է մեզ տալիս, եթէ ոչ Աստուած:

Այս մեր ձեռքերը որ միշտ դործում են,

Այս մեր աչքերը որ միշտ տեսնում են,

— Մեր ականջները որ միշտ լսում են,

Ո՞վ է մեզ տուել

Այս մեր ոտքերը որ պինդ քայլում են,

Այս մեր լեզուները—ազատ խօսում են,

— Մեր մտածմունքը որ ազատ ապրում է,

Ո՞վ է մեզ տալիս

Տեսնում էք ծառերին՝ որ միշտ թռչում են,

Կամ ծլվլալով միասին խաղում են,

Տեսնում էք ծառերին՝ որ միշտ ծաղկում են,

Ո՞վ է նրանց ստեղծել

Տեսնում էք սարերին, այն մեծ ժայռերին,

Որտեղ ապրում են վայրի դաղաններ,

Կուշտ փորով կամ սոված՝ մնում են շատ օրեր,

Ո՞վ է նրանց հողս քաշողը

Նայում էք վերև կապոյտ երկնքին,

Որտեղ կայ անխախտ լոյս արեգակը,

Որ միշտ մեզ համար լոյս է նա բերում,
Ո՛ր է նրա տէրը

Ո՞րդ չէք տեսել այն կողով լուսինը,
Որ զիշերները միշտ աուրս է դալիս,
Ենթիւ աստղեր էլ նրա մօտ խաղալիս,
Մի՞թէ սրանց—էլ՝ Եստուած չէ ստեղծել:

Եյո՛, Նա է ստեղծել այս բոլոր բաները,
Բոլոր զարդերը ինչ կան աշխարհում.

Տալիս է ապրուստ ամենայն բանի,
Տալիս է կերակուր իր կարող ձեռքով . . .

Եմենայն մի անդ նա գտնվումէ,
Թէ ջուր ու հողում՝ թէ ցած ու բարձրում,
Եւ իր անսահման բարձր օրէնքով,
— Բարութիւնով է ամենին պահում . . .

Նա զօրաւոր է,—ամենից բարձր,
Եմենքս պետք է Նրան հնազանդվինք.
Նրա սուրբ անունը մտքներումս պահենք,
Չար ճանապարհի՛ երբէք չհետեւենք . . .

Ե Ր Գ:

Քաղցրիկ իմ մայր, ես յիշումեմ,
Քո գերագոյն դուժն անմահ,
Դէպի թշուառ մի պատանի՛
Որ խլումեն քեզանից . . .

Մայր իմ ցաւող, ես զըկվումեմ
ԿՐՈ անուներ յիշելուց . . .

Որ միշտ խնամքով ինձ պահել ես,
Պաշտպանել ես փորձանքից . . .

Յաւակից իմ, ո՞վ սրբութիւն,
Ես քեզ յիշող այժմ եմ:

Իմ ցաւերը այնքան շատ են,
Որ այլ ապրել կարող չեմ . . .

Մայր զթառատ, ես տխուր եմ,
Որ չեմ տեսնում վառ արեւ,

Եյս փառաւոր աշխարհի մէջ
Կարմիր օրս դարձաւ սև . . .

Դու զըկվումես այս բուռնում
ԿՐՈ մինուձար որդուցդ.

Ընմեղ անցան երախտիքդ
Որ ծնել ես հոգուցդ . . .

Խայց խնդրումեմ չ'մոբմոքվես,
Իմ մահաբեր վիճակից,

Որ դեռ ծաղիկ—դեռ չ'բացուած
Հասակս արեց ախրալից . . .

Մ'նաս բարով, դէ իմ ծնող,
Մ'նաս դու միշտ ազօթող,

Որ Տիրոջ մօտ լինեմ արժան,
Մ'նամ հոգով միշտ կենդան . . .

Ա ա ղ ն ի ն :

Ես աշխարհի պապ ծառն եմ,

Եմենից առաջ ծնուածն եմ,

Ողջ բոյսերի արմատն եմ,

Ես թաղաւոր Աաղնին եմ:

Իմ արեւոյնն են երդվում

Բոլոր բոյսերն աշխարհի.

Եմենին ես եմ կերակրում

Թաւիս տակը պահպանում . . .

Ես հսկան եմ մեծ ուժով,

Ո՞վ կարող է իմ դէմ գալ.

Բոլորին—էլ հալ ու մաշ

Անեմ ես անաստուած . . .

Ունքերս սոթած այստեղ,

Խղճում եմ աշխարհին,

Եպա թէ ո՛չ կ'կրակեմ

Նրա ամեն բոյսերին . . .

Իրանք զիտեն այդ բանը,

Լաւ են գիտում իմ ջանը,

Թէ որ մի օր հուջաթ տան

Ա՛բցեմ նրանց մէջ սուգ—շիւսն . . .

Ա՛հրամայեմ զօրքերիս

Չարդեն նոցա կատարներ.

Մինչև չ'չոքեն ատաջս

Չեմ թողնել նրանց մեղքեր . . .

Իայց ամեն օր տեսնումեմ,

Իմ աչալուրջ հայեացքով,

Որ խեղճերը սարսափած՝

Ինձնից միշտ դողումեն . . .

Ես Աաղնին եմ՝ մեծ հսկան,

Իողորը թող լաւ իմանան,

Դատարկախօս մարդիքը

Թո՛ղ իմ տակին մօտ չ'գան . . .

Թէ չէ այնպէս տուր կտամ

Ես իմ լուրջ թեւերով,

Ամ թէ կ'ընկնեմ նրանց գլխին

Փարչափարայ կանեմ . . .

Ա ի Ր Ե Կ ա ն ։

Երկու թշերիդ նստած են խալեր,

Միպտակ՝ ճակատիդ գեղեցիկ պատկեր,

Տասն ամեայ հասակդ, գեռ սոխակածե,

Դեռ անմեղ հոգեակ՝ բարի ու պղնիւ։

Այրդ ես թէ պիւլպիւլ՝ երկուսին — էլ նման,

Երկուսի ատաջս — էլ դու ես աննման . . .

Չեմ կարող տեսնել ողջ երկրիս վրայ,
Կեզ պէս մի էակ՝ երկնային հրեշտակ . . .

Ովքեզ տեսնումէ՛ խելագարվումէ,
Ուզումէ մօտդ գալ—բայց արգելվումէ . . .

Չգիտեմ ինչի՞ դու այդպէս փոքր ես,
Բնութիւնն ինչի՞քեզ հասակ չէ տալի . . .

Որ խեղջ պանդխտիս այսօր անկարող ես,
Մի քիչ մխիթարել, մի քիչ նրան սէր տալ .

Բայց յիշի՛ր դու. ինձ խնդրումեմ յատկապէս
Երբ փոքր ինչ մեծանաս խելքիդ տիրանաս :

Որ թափառական՝ ընկած երկիրներ—
Բաղտախնդիր եմ անբաղտի նման .

Շրջումեմ այդպէս սարեր ու ձորեր,
Տեսնենք երբ կլինի վերջ իմ վարանման . . .

Ա Ղ Ջ Ի Կ Ն Ե Ր :

Աղջիկներ—աղջիկներ,
Սիրուն հայ—աղջիկներ,
Մինչև երբ մեր սրտեր
Պիտի հալել ու մաշել . . .

Երկնային հրեշտակներ
Ըռաջիս կանգնում էք,

Սիրուն հայ—աղջիկներ,
Ինձ մխիթարում չէք . . .

Քանի որ տեսնումեմ
Սարդի պէս ձեր թշեր,
Իմ հառաչանք ատելի
Սորցնումեն իմ մտքեր . . .

Ձեր լուսափայլ երեսը,
Սառվառ ծրագ աչերը,
Ե՛րբ քանի սիրաս տրորեն,
Քանի հողիս կորցնեն . . .

Երանի թէ չտեսնեմ,
Սիրուն հայ—աղջիկներ,
Ձեզ փողոցում շրջելիս,
Սամ բաղերում զբօսնելիս:

Ձեր հպարտ շարժուածքը,
Ձեր կախարդիչ պատկերը.

Եմենին էլ խելակար
Ի՛նչ անում աղջիկներ . . .

Գեղեցկութեան աստուածներ,
Ինչքան սրտեր էք ծմլում,
Եւ զուք սիրոյ հրեշտակներ՝
Ինչի՞ հողի էք մեռցնում . . .

Աղջիկներ—աղջիկներ,
Դուք երկրի չաստուածներ,

Մի՛ լինիք սառնասիրտ
Մի՛ այրէք վառ սրտեր:
Քանի կրակը սրառումս
Եւրում է ինձ հրդեհում
Մօտ եկէք սիրելիս,
Նղճացէք ինձ հոգիս:

Մ ի Ր Ե Կ ա ն :

Մինչդեռ սէր իմ բորբոքում՝
Փոթոթում է ինձ կենդան.
Մինչդեռ աչքս դէ՛ն ապշած՝
Որոնումէ գերեզման.

Երի մօտս հայ—աղջիկ,
Երի, արի, սիրեկան:

Բաւ էր այսքան սպասել

Սէրիդ կրակոյն այրվել . . .

Հապա 'ի զուր ես ջիվան

Պիտի մտնի՞մ գերեզման . . .

Ինչի՞ այդպէս քար դարձար,

Սիրա կրակեցիր չարաչար

Ես մի հայի խեղճ զաւակ,

— Ընտեր—տիրական, ա՛խ—ախոսս

Դու մի երկնային հրեշտակ,
Մի ծաղկազարդ կանաչ բոյս.

Յիմարներին լսելով

Ձեռն ցանկանում տալ ինձ յոյս . . .

Յիմար պապերիդ օրէնքով

Մի՛ մորմոքիւր ինձ 'ի զուր,

Դուրս եկ սենեակիդ նեղ դռնով

Շարժի՛ր լեզու քո այդ լուռ.

Ամա՛ ինձ համար ողարկի՛ր

Գոնէ ազատ մի նոր լուր . . .

Ե՛հա՛ այս է իմ վերջին

Սիրարորոք խօսքերը,

Որ ուղղումեմ սիրելի,

Դէպի քո վառ մտքերը . . .

Լսի՛ր զու ինձ սիրեկան

Չայնի՛ր, ձայնի՛ր պատասխան:

Ս ի Ր Ո Յ Ե Ր Ք:

Մէկ մութը տուն է,

Մէկ ես ու ես եմ.

Երբ՛ սիրեկան,

Քեզ հետ մի խօսեմ.

Վարմիր թշերիդ
Շեկլիկ աչերիդ
Թող ես մի պաշեմ . . .

Առանձին տան մէջ
Ես մտքիս հետ եմ.
Միայնակ այս տեղ
Տխուր—տրտում եմ . . .

Արկում ծծերիդ
Բիւլքիւլ բերանիդ
Թող ես մի պաշեմ . . .

Վաղուց կարոտած
Մնում եմ սիրոյդ.
Սրտիս մէջ արիւն
Հրդեհ պատճառած . . .

Նազելի աղջիկ,
Նազելի վարչիկ,
Թող սէրդ առնեմ . . .

Եյս մութը տան մէջ
Եկ լուսաւորի՛ր,
Գեղեցիկ դէմքդ
Ղրագ արա՛—վառի՛ր.

Սիպտակ բուխաղդ,
Ուրուն բուխաղդ,
Թո՛ղ տո՛ւր ես ծծեմ

Աչքս ապշած է,
Քեզ է որոնում,
Հողուս ընկերն ես,
Քեզ եմ սպասում.

Սև—սև վարսիկդ
Հիւսած վարսիկդ
Թո՛ղ աչքս քսեմ . . .

Ինձ համար տունը
Դարձել է գազան.
Ուզումէ կլանել
Խղճոյս դեռ կենդան.

Արի՛ սիրելի,
Արի՛ նազելի
Ինձ ծոցդ քաշի . . .

Ն, ա մ ե ո ա ծ է:

Իմ սրտի սիրածը ես ուրի կ'դանեմ,
Աշխարհի մէջը թէ շատ—էլ փնտռեմ:
'Նա դնաց ինձնից՝ ոչինչ հնար չկա—
'Նրան տեսնելու որքան ջանք անեմ . . .

Իմ սիրած էակը արդեօք ուրի կլինի,
Քանի որեր է ես նրան չեմ տեսնում.

Նա չկայ այժմ—ես միայնակ եմ:

Աեանքը ինձ համար ունայն է անցնում . . .

Քանի ու քանի օրեր ու տարիք

Մենք գերի էինք միմեանց հետ կապուած,

Չունէինք մեծ դանձ ու հարստութիւնք,

Միայն սէր անարատ—սուրբ սէրից օրհնուած...

Եւ այդ ժամանակ կարծում էի թէ՛

Ողջոյն աշխարհը իր հարստութեամբ,

Իր գեղարուեստ պճնազարդութեամբ,

Ինձ է սեփական, ինձ կծառայէ . . .

Երբ քաղցր ժպիտ ցողումէր բերանից

Ինձ հետ խօսելիս իմ սիրահարի,

Կարծում էի թէ՛ ողջոյն աշխարհում

Չկայ և այլ ոք երջանիկ ինձնից . . .

Երբ սիրեկանիս լուսին պատկերը

Փայլումէր առաջիս ինչպէս վառ ձրագ,

Կարծում էի թէ՛ երկնային լոյսերն—էլ

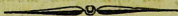
Նրանից են առնում իրենց սէր—փափագ . . .

Նազելի աղջիկ, քեզ ու՞ր կգտնեմ,

Ես այժմ ատուր—հուսահատված եմ . . .

Դու գերեզմանումդ հանգիստ ապրում ես,

Իսկ ես միայնակ քո սուզը տանում եմ . . .

Ե Ր Դ :

Այն ի՞նչ մարդ է, եղբարք,

Որ միշտ երկչոտ է.

Որոյ անունն ամեն տեղ էլ

Գրեթէ անշուք է . . .

Աին մարդն է, եղբարք այն խեղճ անձը,

Որոյ ձայնը ամեն տեղ—էլ լուռ ու մունջ է:

Այն ո՞վ է որ միշտ սուռն ընկած՝

Անարգորէն մնում է.

Եւ իր կեանքը ցաւակցութեամբ

Նա խեղճ օրով տանում է: Աին մարդն է ... Էն:

Այն ո՞վ է որ կարեկցարար

Իր ընկօրն օգնում է.

Ամեն դէպքում հաւատարիմ՝

Նրա ցաւերին նա կից է ... Աին մարդն է... Էն:

Ո՞վ է միշտ կենդանի զրկուած՝

Քաղցր խօսքերից.

Ի կտոր չոր հաց անկուշտ փորով

Ուտում է միշտ—բայց տխրած: Աին մարդն է, Էն:

Ո՞վ է անազատ խեղտուած՝

Իր մտքերը ծածկում.

Եւ դիտի—ձեռքի շարժուածքովը

Նա միայն է յայտնում: Աին մարդն է ... Էն:

Ո՞վ իր սիրելուն մեծ խնամքով
„Նանիկ” է կանչում:

Եւ ինքը միշտ զիշերներով

Ընքուն է մնում . . . Աին մարդն է . . . Եւ

Բայց ո՞վ է որ չէ հասկանում

Ե,յէ խղճի կեանքը:

Ընդթարար խեղճ էակին

Միշտ սառն է նայում . . .

Ե,յր մարդն է այն՝ ցուրտ սիրտը,

Որ ճնշում է անմեղ կնոջ իրաւունքները . . .

Մ ի ալ ա տ կ ե ր :

I

Յունիս ամին էր, վառ լուսնիակ զիշեր,

Ըրջում էի Թիֆլիսի մէկ մուկը թաղով:

Պատահեցին այն տեղ մի քանի ընկերներ,

Սանդ առանք մի քիչ միմեանց ձեռք տալով:

„Տղերք ի՞նչ խաբար, ի՞նչ նոր բան գիտէք:

Մեր կազեթներում ի՞նչ նոր բան կայ տպուած,

Դեռ ես չգիտեմ, խնդրեմ դուք ասէք . . .”

Հարց արի նրանց ու մնացի կանգնած:

—Ո՛հ, շատ տխուր բաներ, դասակից եղբայր
Չ'նայելով հայի—այժմեան դրութեան,
Խմբազիրներն—էլ թարս ու աջ լծուած,
Գրում՝ տպումեն կրքերն անձնական . . .

Միայն մի նոր բան. . . բայց նոյնպէս տխուր:

Թուրքիայում հայերը, վատ կեանքի մէջ են.

Թուրքերը նրանց չարաչար տանջումեն,

Սպանում՝ ջարդում—յափշտակումեն. . .

Եւս բանն էր միայն կազէթում զգալի

Իսկ միւս նիւթերը սաստիկ ողբալի. . .

Ինչպէս երևումէ դուք գիւղումն էք եղած,

Սիրելի եղբայր, որ չէք կարդացած. . .

—Ե՛րբ, ես գիւղումն, էի... բայց այդ ի՞նչ լսեցի

Միթէ հայերը թուրքերից տանջվումեն.

Հապա տէրութիւնը ի՞նչ է մտածում,

Վամ տանջվող հայերը ի՞նչի են լուծում . . .

—Ի՛նչ ինչպէս կարդացինք, ապտտանբուել են...

—Ի՞նչ . . ., տղերք, ապտտանբուել ե՞ն . . .

Ընհամբերութեամբ հարց արի կրկին,

Իայց անսիրտ տղերքը էլ ջուղար չ'տուին,

Վարձես նրանք խկոյն մի բան զգացին,

Միմիանց երեսի անտաս նայելով՝

Չեւքս սեղմեցին, նրանք քաշվեցին . . .

Միայնակ կանգնած՝ ես մալորվեցի

Նեղ ու մութ փողոցով քայլել սկսեցի
Բայց թէ ո՞ր տեղ էր իմ օթեանը,
Այդ ես ինքս—էլ հասաւտ չգիտէի . . .

II

Ամբողջ քաղաքը լռութեան մէջ էր,
Երբ ես կամակոր մի զանգ հարեցի,
Որտեղ ծանօթս հանգիստ քնած էր,
Իսկ ես դրանը զուր սպասումէի . . .
Հէնց այդ միջոցում հատու ահանջիս,
Մի թէ և տխուր՝ բայց ախորժ ձայնիկ . . .
„Գնամ շուտ այնտեղ մտածեցի ես,
„Գուցէ պատահին ինձ ծանօթ մարդիկ:”
Բաւական հեռու քայլեցի առաջ,
Տեսայ մի ժամի գաւիթում թինկ տուած՝
Մի քանի մշակներ շվի են ածում,
Բայաթի կանչելով՝ դարդեր են յիշում:
Մօտեցայ նրանց,—խեղճերը կանգնեցին,
Չուլ—փալանները հաւաքել ուղեցին.
„Աղա, ի՞նչ կուզես, տանելու ին՞չ ունես . . .”
Ինձ մօտենալով նրանք այս հարցրին:
—Մի վերկենաք զուր. ես ոչինչ չունեմ.
Եկել եմ միայն ձեր շնչին լսեմ.
Աճեցէք մատաղ, ես ձեզ խնդրումեմ,

Չունքի ես ինքս—էլ՝ ձեզ նման օտարեմ . . .
ն շա՛, դէ արի, արի զարիբ աղբեր . . .
Ըյսպէս խօսելով ինձ հրաւիրեցին.
Ասպերտի վրայ նրանք թինկ առին,
Իրենց շհվին ածել կրկին սկսեցին:

III

Մշակներն իրենց սրտի զգացմունքը
Յայտնումէին ախուր—միակերպ ձայնով . . .
Իրենց խեղճութեան այն վատ բերմունքը
Տանումէին այդպէս յաւաղ յ կանչելով . . .
Մինը շհվի էր ածում ողբի եղանակ
Միւսերն—էլ երգումէին աան ներդաշնակ . . .
Հոգոց էին քաշում նրանք սաստիկ թունդ,
Ճպոռոտաց աչերից կաթումէր արտասունք . . .

IV

Մշակ եղբայներ, ինչի՞ էք այդպէս
Դուք ախուր երգում՝ սրտներդ մօրմօքում.
Իաւահան էր այդ, միքիչ—էլ ուրախ
Շհվի ուծեցէք—ասացէք դուք խաղ . . .
Ընդ միջեցի ես կամաց խօսքերով,
Բիչ վախտից յետոյ—պատասխանեցին,
—Եթէ գիտենաս մեր երկրի բանը,

Ընծանօթ եղբայր, այդպէս չես ասիլ.
Եթէ սաղ օրեր լացենք մեր դարդը,
Մեր սիրտն—էլի ուրախ չի լինիլ . . .
„Խնդրումեմ ձեզնից՝ մշակ եղբայրներ,
Պատմեցէք դէ ինձ ձեր այդ սև դարդեր,
Ուզումեմ հասկանալ ձեր տխուր օրեր,
Գուցէ կարող լինիմ ես ձեզ քիչ օգնել . . .”
Ընհամբերութեամբ ես նրանց խնդրեցի.
—Էհ, այ տղա, դու ինչ ես ասում,
Որանցից կարողես դու մեզ քիչ օգնել . . .
Եյսպէս խօսեց մի խեղճ ալևոր,
Յետոյ նա յայտնեց ցաւեր դարաւոր.
—Ով հայի զաւակ, մենք մշեցի ենք.
Մեր խեղճ երկիրը լիքն են թուրք—քուրդեր,
Եյդ անիրաւները մեզ սոսաիկ տանջումեն,
Ունեցած—չունեցածներս նրանք յափշտակումեն . . .
Փաշան էլ մի կողմից այնքան խարջ է պահանջում,
Որ տակիցը դուրս դալ երբէք չենք կարում . . .
Իհարկէ հայերս այնտեղ ոչինչ չունենք,
Ոչ հարստութիւնք, ո՛չ կահ—կարասիք,
Որ կարողանանք այդ խարջերը տալ,
Կամ միանդամայն ոտուր ու թուր ո՞րցոյ տալ . . .
Եհա՛ դորանից է՛ որ թողնումենք—
Մեր տունը—տեղը, խեղճ երեխայքը,

Եթէր սարի քամակ՝ երկիրներ ենք ընկնում,
Եշխասանքի համար սար ու ձոր չափում . . .
Երբոր մի քանի մանէթ ենք ծարում,
Դառնում ենք կրկին մեր կարօտ տուն.
Եայց վոյ ու ցաւ մեր այն դառնալոյն . . .
Ինչ ենք տեսնում... էլ ոչ տուն կայ,
Ո՛չ երեխերք, ո՛չ ընտանիք, . . .
Ո՛չ խաչ—խաչվառ, ո՛չ եկեղեցիք . . .
Ու՞ր են նրանք, ու՞ր են գնացել . . .
Թուրք ու քուրդերն են նրանց ոչնչացրել . . .
Եյսպէս սիրելի... երեկ էլ մեր ընկեր մշակը,
Իսկզբ այստեղ այնքան ա՛խ քաշեց,
Իր աունըտեղի վրա այնքան մտածեց,
Որ վերջը անողորմ ընկաւ՝ նա մեռաւ . . .
Եհա՛ մեր դարդը, սիրելի աղա՛,
Կարո՞ղ ես օգնել
Եյստեղի հայերը հանդիստ ապրում են,
Որ՛վ է սրանցից մեզ պէս չարչարվում,
Որ՛վ է սրանցից մեզ վրա հոգս տանում,
Ու՞ր է այն մարդը՝ որ ասի ա՛յ մշակ,
Ի՞նչպէս է ձեր կեանքը այն անգուլթ երկրում,
Ի՞նչպէս էք դուք անօրենի հետ ապրում . . .
Ո՛չ հոգևոր կայ՝ էլ ո՛չ մարմնաւոր,
Ըմենքն էլ փողի պօչեցն են բռնած,

Ահա, սիրելի, թէ ինչի՞ տխուր ենք երգում,
Ահա թէ ինչի՞ արտասուք ենք թափում . . .
— Ո՛հ . . . այդ ին՞չ էք պատմում, այդ ցաւէ ամենքիս
Բայց ին՞չու դուք այդպէս համբերումէք,
Լաւ չէ արդեօ՞ք մահ կամ կեանք խնդրէք
Կամ միանգամայն բոլորդ սպանալէք,
Եւ կամ այդ ծանր լծից դուք ազատ մնաք . . .
Մի՛ թէ չկան ձեր մէջ հասկացող մարդեր,
Մի՛ թէ չկան ձեր մէջ հարուստ իշխաններ . . .
— Մեր իշխանները, ինչպէս տեսնումենք,
Թուրք տէրութիւնից կաշառք են ուտում,
Աւելի բարձր նշաններ են ստանում,
Ո՞րտեղի՞ց ուրեմն՝ մեղ կարան օգնել
Ո՞րտեղից ուրեմն մեղ թիկունք կտան . . .
Մենք ենք միայն՝ մոլորված մարդիկներ,
Ինչպէս ապստամբուենք. հաղարաւոր թուրքեր
Մի ակնթարթամ մեղ անխու՛նդ կ'զլորեն . . .
Չկան սիրելիս, ձեռքեր օգնութեան,
Ին՞չ անենք մենք՝— խեղճ երս անսպաշապան . . .

V

Ընթերցող, լսումն՞ս քրիստոնեայ մշակին,
Լսումե՞ս նրա կցկտուր խօսքերին . . .
Մորմոքվո՞ւմ չես արդեօք դու այդ խօսքերով,

Հարկե՛հ վճարե՛մ չի սիրտդ կրակի այլքով . . .
Խղճահարկե՛մ չես քրիստոնեայ ազգիդ վրայ,
Որոնք թուրքիայում տանջվ՛ւմ են անխնայ.

VI

Խօսող ծերունին երեսը շրջեց,
Եւ աղաչաւոր ձեռքերը բարձրեց
— Ե՛հ . . . Մըգօ աղբար, թոքերնուս լմեցի՛ր,
Հերկք եղաւ, բօլ եղաւ, տու մզի մշեցի՛ր . . .
Քիչ կարդալ դիտես՝ հէնց բլբլումես,
Թող որ քիչ քնենք, լուս ցողը քցվաւ . . .
Հողոց հանելով ուրիշը, խօսեց,
Օտերունու խօսքերին նա այդպէս վերջ դրեց՝
Վանդնեցին ամենքն — էլ աղօթք արին,
Տաճարի պատիցը նրանք համբուրեցին,
Եւ յատեղ ու այնտեղ չուլէր փռեցին,
Նրանց մէջ խեղճերը փաթաթվեցին . . .
Որոնց մօտ ինքս — էլ տխրած պառկեցի,
Ինչպէս հիւր այնտեղ ես գիշերեցի:

Ս Ի ր Ե Կ ար ն

Եւ թ քանի օրեր և քանի տարիք
Պիտի մնամ ես քեզ գերի եղած,

Մինչև ե՞րբ արդեօք իմ անբաղդ աչեր
Պիտի քնան միշտ լացից կարմրած. . .

Մինչև ե՞րբ արդեօք դառը տխրութեամբ,
Գիշեր ու ցերեկ նստած սենեակում,
Պիտի մտածեմ ես միշտ քեզ համար,
Ու ցաւ տարածեմ իմ սրտի խորքում. . .

Ատենանմ արդեօք քո շքեղ դէմքը,
Կ՞րո սպիտակ մատներ ոսկով զարդարած,
Ախօսեմ քեզ հետ գոնէ մէկ անգամ,
Որ տամ հովութիւն իմ սրտիս այրուած. . .

Արդէն անցնումէ կեանքիս գարունը,
Մէկ օր չեմ անցրել դեռ ուրախ սրտով,
Դառն արտասուքից կարմրած աչերս
Երբ պիտի սրբես ձեռքիդ թաշկինով:

Ախ քո նուրբ շրթունք—վարդագոյն կարմիր,
Կ՞րո վառվռուն աչեր հոգիք գրաւիչ,
Եղել են արդէն ցաւիս պատճառը
Այլ չեն կամենում լինել ինձ փրկիչ. . .

Ախ եթէ տայիր գոնէ մէկ համբոյր,
Կ՞րո կրճքի վրա հասած նռներից,
Փոյթ չէր ինձ համար թէ հեռանայի
Մանուկ հասակում այս փուչ աշխարհից. . .

Մի՞թէ տեսնում չես, անգութ արարած,
Որ մեռանումեմ չունեմ ուրիշ ճար,

Քեզնից աւելի այլ ոչ ոք չկայ,
Որ լինի սրտիս յատուկ մխիթար. . .

Մինչև երբ այսպէս ես պիտի այրվեմ,
Ըստ՝ սիրելի, կարգա դու վճիռ.

Մինչև երբ արդեօք պիտի մաշվեմ,

Ընդութ, տնողորմ—վառ սիրոյ ձեռքում . . .

Ընտ կմտանայ կեանքիս օրհասը,
Ըյսքան տանջանքից նա ինձ կաղաւտ.

Դադադի միջում կղնեն դիակս,

Սե հողը նորան շուտով կ'ծածկէ . . .

Յայնժամ պարծեցի՛ր, քնքուշ օրիորդ,
Իմ սիրուն հրեշտակ, դու սէր սերմանող,

Որ քո այդ սիրոյ բոցավառ կրակից՝

Օուր չարչարմանքով մեռաւ ուսանող . . .

Աղէ+սանդր Մամէկոնէան:

Դու հանգիստ հոգով հիւրել ես գնում,
Գնումես այո՛ ուր և կամենում,

Ոչ մի տխրութիւն քո հոգոյ խորքում,

Դժբաղդիս նման երբէք չես զգում . . .

Օրերդ անցուցանումես դու զուարճութեամբ,
Ընքիցդ քցելով հեռաւոր վիճակդ,

Շքեղ զարդարուած—պճնադարդովթեամբ
Դու կեանք ես վարում՝ ծառայում մարմնոյդ:

Եյդ կեանքը, սիրելի, քեզ վնասակար է.
Դորանով չես լինիլ երբէք բարի մարդ.

Չուր մի անցկացնիլ օրերդ մանկական,
Մտտաղ հասակիդ այդ չէ նպատակ:

Դու ունես լաւ բաղդ և լաւ ապագայ,
Պատրաստուի՛ր այժմից այն օրի համար.

Որ վերջը չ'տրտմես անբաղդ օրիդ վրա,
Հայհոյես կեանքիդ պատճառին անխնայ:

Ժամանակումս պիտոյ է ուսումն,
Ուսումը զրահան և յաւերժական,

Որով մարդ հոգով և այս աշխարհում
Չուարթ է ապրում մինչ ցկէտ մահուան:

Եշխարհքիս արտաքին ձևեր փայլփայլուն,
Կարող են գրաւել կարծատեսներին.

Բայց դու՛ պատանի, քո հոգով զգայուն
Մի՛ համակրիլ այդպէս մարդերին . . .

Քեզ վիճակուած է լարձր գաղափար,
Մի՛ գրավիլ այդպէս թեթեւ գործքերով,

Որ ապագայում լինիս գու հանձար,
Ստացած ուսմանդ վսեմ բերքերով . . .

Ք ն ա ր

Շարժուի՛ր քնար, ձայն տուր հեռուից.
Ինք դու ինձ համար մի լուր սիրելինից,
Որին ես խոնարհ՝ բայց ազատ կամքով,
Տուած եմ համբոյր օր—աւուր յաջող . . .

Շարժի՛ր և քնար քոյ այդ քաղցրութիւն,
Պուցէ՛ փարատես սրտիս տխրութիւն,
Որ նա մորմոքուած՝ սպասո՛ւմէ սիրով,
Լ՛սմոռանալի իր խեղճ սիրուհուն . . .

Պատահումէ ժամանակ՝ պարտէ՛ղ եմ մտնում,
Քնքուշ ծաղիկներ շարժվումեն՝ բարևում,
Ժպտում երեսիս լեզու առած խօսում,
Իայց նրանց խօսքերը սիրտս չեն բանում . . .

Սոխակ դեղեցիկ նոյնպէս պարտիզում,
Երգումէ քաղցր ծառից՝ ծառ թռչում,
Հպարտ հարսի պէս երեսիս նայում,
— Լ՛րհամարումէ, երբ սիրտս չէ դրավում . . .

Ուրեմն, շարժուի՛ր իմ անուշ քնար,
Տարածի՛ր քոյ ձայն բովանդակ աշխարհ,
Թէ որ կզանես իմ խեղճ սիրահար,
Չայնի՛ր նրանից դու ինձ մի խաբար . . .

Փ ն ջ ի կ

Սանգնած եմ մթնուժը միայն—միայնակ,
Չեոքումն բռնած մանուշակ և վարդ.

Երեսին ժպտումէ երկնից մի աստղիկ,

Խնդրելով ինձնից հոտաւէա փնջիկ:

»Երկրի երեսին չես գանիլ մէկին,

Որ արժան լինէր այդ սիրուն փնջին,

Ուղարկի՛ր ինձի դորան եմ նայում,

Դորա գեղեցիկ հոտով զմայլվում . . . »

»Թէպէտ կան այստեղ աստղիւր շաա փայլուն,

Իայց նորանք այդպէս չեն գեղեցկագոյն.

Եւ դորանեմ հլու՝ մնացած անքուն,

Եկնապիշ պատանի, խղճա՛ դու ասաղոյն. . .

—Ո՛վ դու աստղիկ, պայծառ գեղեցիկ,

Փայլումես վառուած կապոյտ երկնքից

Ու տխրած սիրտներս դու ուրախացնում,

Մեզ մասը տալով քո պայծառ լուսից:

Իայց այս փնջիկը չունի այնքան զօրութիւն,

Որ երկրագնդից մինչև երկինքը,

Սա լրացնէր քոյ կարօտութիւն՝

Թռչելով դէպի քոյ փայլուն դիրկը:

Ուրեմն, աստղիկ, մի՛ նախանձի՛ր այդպէս,

Ինաւ մի կարծի՛ր թէ սրան կատանաս.

Փնջիկը ձեռքումս է, բայց սա տէր ունի,
Երկար չի տևիլ ձեռքիցս կընկնի . . .

Սորան սպասումէ մի վառվառն էակ,
Որի երեսին փայլումէ կայծակ (սիրոյ),
Ահասցնեմ նրան իր փայլուն գունով,
Եւ քեզ ուղղելով իմ վերջին բարով:

Մ. Եղ...

Պանծակու կեանքից նամակներ

I

Ես ստացայ սիրուն նամակդ էս օր.

Վամիս դրեմ դանջու կեանքից ոռանաւոր.

Չունեմ էնպէս զրիչ քոնի ոչէս սուր,

Տեղս կէծ կեանքս սե...ոնց դրեմ այս բոլոր.,

Տաքութեանը ճար չկա՝ պիտի նամակով ասել,

Եռողջութիւն պէտքէ մարդուս այսքան շքը տանել,

Եթէ եաշնք խալխին մեծ մասին է վնասել

Թո՛ղ մենք խօսենք քո կեանքից մեզնից էլ բան չասել

Երեզակը դուրս եկու տաքութիւնն առաւ ալաւ,

Մենք բրանքի ձեռքիցը օրենը փոխումենք վից հալաւ

Չկրմաչափի բարձրութիւնն 30 դրողուն կալաւ.

Չան չթողեց մեզանում զալումօրն հոգիներս առաւ.

Նստելես սարումը կեանքիցդ դաւ ես անում:
Կեանքդ շինել ծով մարմինդ նաւ ես անում:
Մ'ածուն, զայմաղ, — բէժան, ուտելիքդ շաւ ես անում,
Կե՛ր առողջ կացի՛ր — էդ էլ լաւ ես անում . . .

II

Առաւօտանց խմիր կաթնով չայդ,
Միտ բերելով ինձի խմիր՝ մաքուր չայդ,
Թէ վրէն — էլ ուտես առողջարար զայմաղն,
Խմացի՛ր որ չկայ աշխարհումը թայդ . . .
»Ա՛խ, կաթնու մածուն դու բէժան . . .
Երբ կլինիմ քո տեսոյդ արժան . . .
Ա՛խ կաթնափուփիկ դու զայմաղ,
Մինչև երբ պէտք է անես ինձ դամաղ . . . »
»Ա՛խ շվաքի մէջ կարկաչահոս աղբիւրներ.
Տասը տարից աւելի ձեզ հետ արել եմ սէր . . .
Ա՛խ ձորերի շվաքներ, դուք բտրձր. սարեր,
Հողիս զմայլվումէ երբ յիշումեմ ձեր պատկեր . . .
»Թայց դու արան, ին՞չու այրումես ջիվանքդ.
Այրումես շատերին՝ չեն իմանում հնարդ,
Թորբոքուած հնոցիդ մէջ գանգատվումէ իվանդ,
Չկայ արդար դատաստան՝ որ անեն զիվանդ . .

III

Աշխատիր, սիրելի, քեզ տղատ պահիր,
Ուսում տուր մանուկներին, մի խնայիր,
Գիտեմ թէ և նեղութիւնդ շատ է.
Իայց դու մի՛ հաշվել լոյս սերմի՛ց ցանի՛ր. .
Աշխատիր հողով և զղոյշ կացի՛ր
Վեց այդ անունը մի հատ խմացի՛ր.
Հինգ բուսէ հանդիսա՛ տասը բուսէ մտածի՛ր,
Մարդուս կեանքը ունայն է, դու մի վհատի՛ր..
Գիտեմ տեղդ մի հիմար նահանգ է.
— Ուսուցչական վաստակդ հայոց համար շատ թանգէ.
Ուրախութեամբ ցանի՛ր, մնացական ցանք է.
Խմացողին կեանք, չխմացողին տանջանք է.
Ես տեղս միայնակ նստած իմ տանը,
Ստիկ եմ տալիս շուրջս— չկայ քոյ նշանը.
Խմաստուն պէտք է, որ հասկանայ բանը,
Ինչդրեմ ներողութիւն՝ մոլորված եմ գրել այս քանը... .

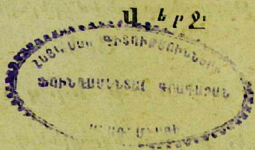
Յ. Ե....

Ն ու ս ա հ ա տ ի ե ր գ ր

Ի՛ գու՛ր է, ՚ի գու՛ր, եղբայրներ,
Մեր բռնաւոր ճիգն անգոր . . .

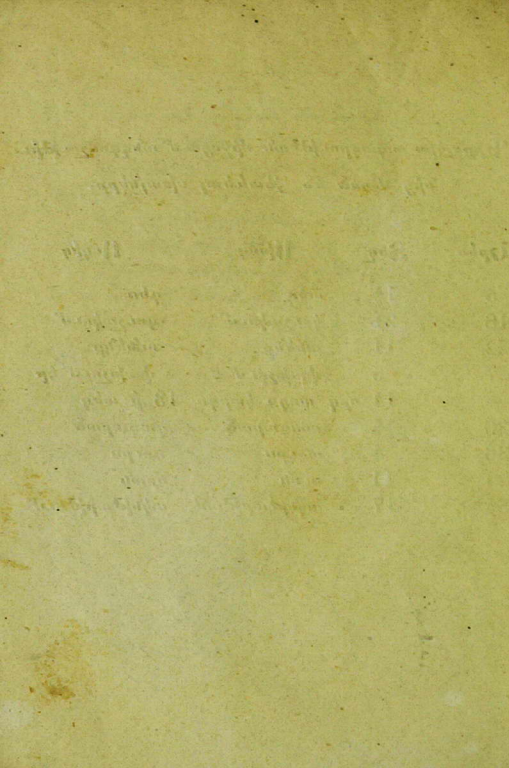
Աորուստն արդեան մահարեր
 Աբգղորէ՛ մեզ անդունդ խոր . . .
 Փոթորկալից դաշան ահեղ,
 Տեսէ՛ք ինչ քան սոսկալի . . .
 Խեղճ մարդիկներ այստեղ
 Օհհիլումենք սրով թաթարի . . .
 Արիւնաշաղախ այս դաշաում,
 Ի՞նչ անի մի խեղճ խումբ . . .
 Հազարաւոր պիղծ թուրքեր
 Ահա՛ կանեն մեզ զոհեր . . .
 Եկէ՛ք ուրեմն, եղբայրներ,
 Բողորս սիրով միարան,
 Դառնանք դէպի Յիսուս—Տէր
 Որ նա լինի մեզ պաշտպան . . .

Յովնէֆ Քահանայ Առաքելական

Գլխայկիս. տպագրութեան միջոցում անզգուշութիւնից մտած են հետեւեալ սխալները.

Նշու	Տող	Սխալ	Ուղեղ
5	14	տեռ	դեռ
18	21	կուշակում	գուշակում
22	11	անենք	ունենք
27	5	փախչում է	փախչում էր
—	14	որդ տողը կարդա	13 ի տեղ
30	4	տադարած	դադարած
36	4	տուրս	դուրս
51	11	տան	նրան
54	17	ակնթարթամ	ակնթարթում

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0052665

~~A 100~~
[12.]

A ^I
13439

Գինն է 15 կոպ.